

TƏDRİSİN İLK MƏRHƏLƏSİNDƏ METODİK VƏRDIŞLƏRİN AŞILANMASI

Hazırkı təhsil sistemi qloballaşan dünya sisteminə tam inteqrasiya etmək məqsədilə informasiya inqilabının son nailiyyətlərini nəzərə almalı, fasiləsiz təhsil və kadrların ixtisaslarının artırılması məsələsinə daha çox diqqət yetirməlidir. Böyüməkdə olan nəslin həyat və təcrübəsi iqtisadi reallıqlar, sosial proseslər, texnologiya proseslər, texnologiya sahələrindəki innovasiyalar və kütləvi informasiya vasitələri, eləcə də böyük sürətlə sərhədləri aşan digər mədəniyyət axınları ilə sıx əlaqəlidir. Bu səbəbdən də, dövlətin təhsil siyasəti müəllimlərdə yeni peşəkar vərdişlərin inkişafına yönəldilməlidir.

Təhsil sahəsində yeni tələbatların meydana çıxması təhsil sisteminin məqsəd və vəzifələrini kəskin şəkildə dəyişdirmişdir. Yeni təhsil sistemi hər şeydən öncə, tələbələrə ciddi rəqabətə söykənən yeni qlobal cəmiyyətdə özünə əminlik, texniki və texnoloji dəyişikliklərlə ayaqlaşma bilmə, öz bilik və bacarıqlarını daim inkişaf etdirmə, istənilən yaş dövründə və istənilən situasiyada öz biliyini artırma kimi keyfiyyətləri aşılamalıdır. Bu baxımdan, qloballaşma dövrünün tələblərinə uyğun olaraq müasir tədris strategiyasının, o cümlədən də, xarici dillərin tədrisini ehtiva edən müasir metodikanın işlənilib hazırlanmasına dərin ehtiyac duyulur. Məlum olduğu kimi, bütün bu vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün tədrisin keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq, öz ölkəsinin gələcəyini quracaq layiqli mütəxəssisləri yetişdirmək iqtidarında olan müəllimin rolunun artırılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Çünki, ümumtəhsil sisteminin müasirləşdirilməsi, qlobal kontekstə uyğunlaşdırılması işində əsas yük müəllimin üzərinə düşür. Müəllimin bilik və vərdişləri, təcrübəsi, şəxsi keyfiyyətləri və peşəkar ustalığı təhsilin müasirləşdirilməsinə birbaşa təsir göstərir. Bu da müəllimdən metodiki vərdişlərinə və bacarıqlarına yeni prizmadan yanaşmasını, onları daha da təkmilləşdirilməsinin tələb edir.

Metodiki vərdişlər pedaqoji mədəniyyətin bir hissəsidir. Psixoloji ədəbiyyatda vərdiş termini “insan fəaliyyətinin tərkibinə daxil olan və bu fəaliyyətin bir çox dəfə icrası sayəsində avtomatlaşmış daha mükəmməl icra olunan ünsürlər” nəzərdə tutulur (2, s. 63). Vərdiş halına keçmiş hərəkətlər daha düzgün, dəqiq, tez icra olunur və yüksək nəticələr verir.

Hər cür fəaliyyət sahəsində olduğu kimi tədris fəaliyyətində də müəllimlərin metodiki vərdişlərə yiyələnmə prosesinin müvəffəqiyyəti bir sıra amillərdən-müəllimlərin malik olduğu fərdi xüsusiyyətlərdən, onların peşələrinə bəslədiyi münasibətdən, tədris fəaliyyətinin çətinlik dərəcəsi, öyrətmə üsullarının mükəmməlliyindən, və nəhayət tədris prosesinin cərəyan etdiyi şəraitdən asılıdır.

Metodiki vərdişlər şəxsi təcrübə əsasında yaranır və nəzəri biliklərlə birləşərək bacarıq səviyyəsinə keçir. Bacarıq dedikdə vərdişlərin müstəqil istifadəsi nəzərdə tutulur (5, s. 173). Düzgün bilik, düzgün vərdiş və düzgün bacarıq məcmu halında metodiki ustalığı yaradır.

İndi isə tədris fəaliyyəti zamanı müəllimlərdə yaradılması vacib hesab edilən metodiki vərdişlərə daha konkret müstəvidə nəzər salaq. Məlum olduğu kimi, tədris fəaliyyəti aşağıdakı struktura malikdir:

- tədrisin məqsədinin müəyyən olunması;
- tədrisin məzmununun müəyyən olunması;
- tələblərin motiv və tələbatlarının müəyyən olunması;
- tədris prosesinin təşkili;
- tədris prosesinin idarə olunması və nəzarətdə saxlanılması;
- nəticələrin qiymətləndirilməsi.

Tədris fəaliyyəti ilə məşğul olan hər bir şəxs, yəni pedaqoq və müəllimlərin tədris fəaliyyətinin yuxarıda sadaladığımız hər bir struktur elementi həmin şəxsdən peşəkar səviyyədə metodiki vərdiş və bacarıqların mövcudluğunu tələb edir. Belə olan təqdirdə müəllim üçün vacib olan metodiki vərdiş və bacarıqları həmin strukturun elementlərinə müvafiq şəkildə aşağıdakı kimi qruplaşdırıla bilər:

1. Tədrisin məqsədini müəyyən etmək bacarığı. Bura aşağıdakılar aiddir:

- Dövlətin təhsil siyasətinə uyğun olan və tədris proqramlarının tələb etdiyi ümumi məqsədləri öz fənninə uyğun şəkildə seçmək bacarığı;
- Seçilmiş ümumi məqsədləri tədrisin mərhələsinə (biliklərin verilməsi, bilik və bacarıqların formalaşdırılması, bilik və bacarıqların yoxlanılması, əldə olunmuş biliklər əsasında tələbənin tərbiyə olunması və inkişafı, özünütəhsil) müvafiq olaraq qruplaşdırılması;
- Seçilmiş ümumi məqsədlərdən hər bir bölmə, mövzu və dərslə uyğun olan konkret məqsədləri ayırmaq bacarığı. Bu zaman tədris materialının xüsusiyyətləri, formalaşdırılması nəzərdə tutulan bacarıqların növləri, tələbələrin yaş və qavrama xüsusiyyətləri və dərslərin növü nəzərə alınmalıdır. Yəni hər bir konkret dərslərin məqsədi təyin olunarkən sıraladığımız amillərə əsaslanmaq lazımdır.

• Keçiriləcək mövzu, dərslərin növü və tədris materialının məzmunu nöqtəy-nəzərindən dərslərin məqsədlərini təhlil etmək və ehtiyac olduqda, yəni hər hansı bir uyğunsuzluq aşkar olunduqda həmin məqsədlərin korreksiya edilməsi və dəyişdirilməsi.

2. Tədrisin məzmununu müəyyən etmək və seçmək bacarığı. Bura aşağıdakılar aiddir:

⁵² Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent. Bakı Dövlət Universiteti

- Təhsil qanununa cavab verən dərsliklərdən, dərs vəsaitlərindən, proqram və əlavə tədris materiallarından ümumi məzmunun sərhədlərinin müəyyənəşdirilməsi;
- Tədris materialının növünə uyğun olaraq məzmunun qruplaşdırılması;
- Seçilmiş məzmunun digər dərsliklər və proqramlardakı məzmunla müqayisəsi;
- Tədris materialının mənimsənilməsində tələbələrin qarşılaşdıqları çətinlikləri nəzərə almaqla hər bir konkret mövzu üçün tədris materialının seçimi;

- Tədris məzmununun fərdi proqramlar, təqvim planı və tematik planlar şəklində strukturlaşdırılması.

Müəyyən etdiyimiz peşəkar-metodiki bacarıqların hər biri öz növbəsində aşağıdakı səviyyələr üzrə formalaşır:

I səviyyə - fərqləndirmə bacarığı;

II səviyyə - analitik bacarıq;

III səviyyə - sintetik bacarıq.

Fərqləndirmə bacarığı dərslərin müxtəlif səviyyəli texnoloji elementlərini (struktur, məzmun, məqsədin müəyyənəşdirilməsi, dərslərin prinsipləri, dərslərin metodları) əvvəlcədən görə və duya bilmək, onları metodiki səviyyədə fərqləndirə bilməkdir. Bu müəllimin metodiki vərdiş və bacarıqlara yiyələnməsi prosesinin, onun peşəkarlaşmasının ilkin mərhələsidir.

Analitik bacarıqlar metodiki bacarıqların ikinci və daha yüksək səviyyəsidir. Bu səviyyə metodiki bacarığın birinci səviyyəsi, yəni fərqləndirmə bacarığının əsasında formalaşır. Bu səviyyəyə çatmaq üçün yalnız bu və ya digər metodiki hadisələrin və anlayışların fərqləndirilməsi və düzgün adlandırılması kifayət etmir. Bununla yanaşı həm də bu anlayışlar və hadisələr arasındakı əlaqələri müəyyən etmək və onların metodiki baxımdan məqsədəuyğunluğunu, faydalılığını dəyərləndirmək lazımdır. Məsələn, dərslərin struktur elementləri arasında olan mövcud əlaqələri, dərslərin vəzifələrini və məzmununu təhlil etmək, tədris materialının mənimsənilməsi üçün seçilmiş üsul və vasitələrin metodiki cəhətdən məqsədəuyğunluğunu dəyərləndirmək, mövcud olan metodların səmərəlilik səviyyəsini aşkarlamaq və s.

Müəllimin analitik bacarıqlarının səviyyəsi onun peşəkar nitqində və xüsusilə də peşəkar müəllim nitqinin xüsusi bir janrı olan metodiki resenziyada öz əksini tapır. Metodiki resenziya dərslərin modelinin və tədris metodlarının müasir psixoloji və metodiki tələblər əsasında müqayisə olunması və qiymətləndirilməsidir (4, s. 146).

Metodiki bacarıqların fərqləndirici və analitik növləri əsasında onun üçüncü səviyyəsi, yəni sintetik bacarıqlar formalaşır. Bu səviyyə müəllimin tədris prosesini bütün istiqamətlər və formalar üzrə müstəqil təşkil etmək bacarığını nəzərdə tutur. Tədris prosesini təşkil etməyin əsas forması dərslərdir. Müəllim didaktik prosesin əsas forması, mərkəzi halqası olan dərslərin səmərəli şəkildə planlaşdırmağı bacarmalı və bunun üçün lazım olan pedaqoji texnologiyalardan xəbərdar olmalıdır. Pedaqoji texnologiya metod, vasitə və üsulların seçimini və tərtibini müəyyən edən psixoloji, metodiki və pedaqoji əsasların məcmusudur (6, s. 72). Pedaqoji texnologiyaya malik olmanın səmərəli yollarından biri dərslərin əvvəlcədən layihələndirilməsi və metodiki əsaslandırılmasıdır.

Dərslərin layihəsi - proqramda nəzərdə tutulmuş tədris materialının məzmun xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq, dərslərin prosesinin məqsədlər, prinsiplər, metod və vasitələr əsasında qurulmasının elmi-metodiki aspektdən planlaşdırılması və nəzəri aspektdən əsaslandırılmasıdır.

E.İ.Passov metodiki vərdişlər sistemində daha bir vərdışı əlavə edir və onu "müəllimin kommunikativ bacarığı" adlandırır. Müəllif kommunikativ bacarıq dedikdə "tədris situasiyasına və kontekstə uyğun gələn dil və nitq materialının, eləcə də nonverbal ünsiyyət vasitələrinin seçimini və düzgün istifadəsini" nəzərdə tutur (5, s. 73).

J.S.Fritsko isə metodiki vərdişlərin müxtəlif alimlər tərəfindən aparılmış təsnifatlarının əhatə dairəsini daha da genişləndirir və onları "layihələndirici və təşkilati vərdişlər" termini altında konkret olaraq aşağıdakı kimi müəyyənəşdirir:

- mövzuya, tədris materialının həcminə, tələbələrin tədris fəaliyyəti zamanı qarşılaşdıqları çətinliklərə, onların yaş xüsusiyyətlərinə, tədris mərhələsinə, təqvim planına uyğun olaraq tədris materialının seçimi və sistemləşdirilməsi;

- tədris materialının tələbələrin hazırlıq səviyyələrinə uyğunlaşdırılması;

- tədris materialının təqdimatı, məşqi və möhkəmləndirilməsi üçün çalışmalar kompleksinin müstəqil işlənilməsi;

- tələbələrin təlim fəaliyyətinin təşkil olunması (7, s. 115).

Digər tədris fənlərindən fərqli olaraq, xarici dil, eyni zamanda, "tədris məqsəd və vəzifəsi" [2, s. 21] kimi çıxış edir. Sözü gedən fərqliliyi daha əyani şəkildə başa düşmək üçün xarici dilin səciyyəvi xüsusiyyətlərindən üç əsas xüsusiyyətə diqqət yetirmək məqsədəuyğundur.

- "qeyri-konkretlik"

- "hədsizlik"

- "müxtəliflik"

Xarici dilin qeyri-konkretliyi ondan ibarətdir ki, riyaziyyat, tarix, coğrafiya, biologiya, kimya, fizika və s. fənlərdən fərqli olaraq, xarici dilin mənimsənilməsi real gerçəkliklər barədə bilavasitə bilik və bacarıqlar vermir. Dil digər fənlərin predmeti olan obyektiv gerçəkliklər, xarakterik xüsusiyyətlər və qanunauyğunluqlar haqqında fikir formalaşdırmaq, daha sonra isə, həmin fikri ifadə etmək vasitəsi kimi çıxış edir [5, s. 67]. Dil yalnız informasiyanın fərdi və ictimai şüurda mövcudluğunun daşıyıcısıdır. Bu baxımdan, xarici dili öyrənərkən və tədris edərkən ilk öncə tədris fəaliyyətinin predmetini müəyyənəşdirilmək lazımdır. Həmin predmet qismində, məsələn, dildəşıyıcısı olan xalqın tarixi, mədəniyyəti, adət-ənənələri və ya həll olunmalı problemlər çıxış edə bilər.

Xarici dil, həm də, hədsizlik anlayışı ilə bağlıdır. Yəni, xarici dili öyrənməklə insan, məsələn, qrammatikani bilmədən, təkcə leksikaya yiyələnməklə həmin dildən istifadə edə bilməz. O, ünsiyyətin şərtlərinə əsasən tələb olunan bütün leksik və qrammatik biliklərə yiyələnmiş olmalıdır. Lakin burada ifadə etdiyimiz “bütün” kəlməsi, məsələn, leksik və stilistik planda praktiki sərhədlərə malik olmur [5, s. 67]. Bununla əlaqədar, dil materialları ilə bağlı “məhdudiyət” anlayışına müraciət etmək lazım gəlir.

P.Strevensin qənaətinə görə, məhdudiyət elə bir prosesdir ki, ona uyğun olaraq xarici dilə tam şəkildə yiyələnməyin mümkün olmadığını bilərək, biz özümüzü ingilis dilinin hər hansı üslubu və ya növü ilə məhdudlaşdırırıq və nəticə etibarlı ilə, məhz məhdudlaşdırılmış həmin dil materialı bizim tədris materialımıza, başqa sözlə, linqvistik vahidlərdən ibarət inventarımıza çevrilir...” [5, s. 70].

Tədris predmeti kimi xarici dilin üçüncü əsas xüsusiyyəti müxtəliflikdən ibarətdir. Dil, sözün geniş mənasında, digər məfhumların, məsələn, dil sistemi, dil bacarıqları və s. geniş spektrini özündə əks etdirir. Burada bilik və bacarıqların spesifik əlaqəliliyi mühüm amil kimi nəzərə çarpır. Belə ki, xarici dilin mənimsənilməsi bir sıra praktiki fənləri (idman, peşə və s.) və nitq bacarıqlarının formalaşma prosesini nəzərdə tutur. Eyni zamanda, həmin formalaşma prosesi dəqiq elmlərin formalaşma prosesindən heç də az şey tələb etmir. Həmin səylər arasında qaydalar, qanunauyğunluqlar, müxtəlif kommunikativ tapşırıqların həlli kimi bir sıra ciddi anlayışları özündə birləşdirir ki, onlar da, öz növbəsində, xarici dilin “müxtəliflik” anlayışı baxımından nitq fəaliyyətinin özünün formalaşdırılması və reallaşdırılmasına şamil olunur. Bu, xarici dil fənnindən fərqli olaraq digər elmi fənlərdə elmin özünə məxsus xüsusiyyət olmaqla onun qanunauyğunluqlarını öz-özlüyündə müəyyən edir.

İ.A.Zimnyaya yazır ki, xarici dilin tədris predmeti kimi spesifik xüsusiyyətlərindən biri insanların ona neqativ və subyektiv yanaşmasının formalaşmasından ibarətdir [5, s. 73]. Müəllifin qeyd edir ki, bir çox insanlar xarici dilə öyrənilməsi çətin olan və məktəb şəraitində, eləcə də, ali təhsil sələrviviyəsində fənn kimi xarakterizə etmək mümkün olmayan bir sahə kimi yanaşırlar. “Xarici dillərin öyrənilməsi çox vaxt insanın vaxtının və enerjisinin böyük bir qismini alan ən məqsədsiz məşğuliyyət kimi xarakterizə olunur” [5, s. 33]. Bu zaman, motivasiyaya əsaslanan fəaliyyət əsas təkanverici qüvvə kimi çıxış edir. Dili öyrənən şəxs bilməlidir ki, o nəyə görə dili öyrənir və öyrəndiyi dil qarşıya dəqiq şəkildə qoyulmuş hansı məqsədə xidmət edir. Bu zaman, məqsəd müxtəlif ola bilər. Məsələn, alman dilini öyrənməkdə məqsəd əsərləri orifinaldan oxumaq və ya alman dili daşıyıcısı olan həmyaşıdlarla, həmkarlarla birbaşa ünsiyyət yaratmaqdan və s, ibarət ola bilər. Lakin, motivasiyanın olması öz-özlüyündə uğur amili demək deyil.

Dərs materiallarının maraqsız, qeyri-real və stimulyerici olmaması həmin motivasiyanı azalda və ya tamamilə yox edə bilər. Mövcud ədəbiyyatların [7, s. 24] psixoloji analizi nəticəsində aydın olur ki, ciddi şəkildə proqramlaşdırılmış tədris materialları və real və azad materiallar eyni dil öyrəncisində tamamilə müxtəlif nəticələr verir. Digər bir mühüm cəhət ondan ibarətdir ki, dil öyrəncisinin temperamenti, onun qavrama, dərk etmə, diqqət və yaddaşı ilə dilin öyrənilməsi zamanı rastlaşdığı çətinliklər arasında əlaqə mövcuddur.

Bir sıra tədqiqatçıların əldə etdikləri nəticələrə əsasən:

- İnformasiya güclü hisslərə və ya maraqlara dayandıqda daha həvəslə və daha möhkəm əsaslarla qavranılır. Bu fikri tədris prosesinə tətbiq etməklə belə qənaətə gəlirik ki, öyrəncilərin tədris mövzusu ilə bağlı müstəqil mövqə nümayiş etdirməsi və ya gündəlik həyatda öyrəndikləri bilik və bacarıqlara istinad etməsi öyrənmənin keyfiyyəti və davamlılığı baxımından müstəsna əhəmiyyətə malikdir.

- Artıq məlum olan faktlar stumullaşdırıldıqda, informasiya daha şüurlu şəkildə qavranılır və daha uzun müddətə yaddaşda həkk olunur. Bu amilin dillərin tədrisi baxımından əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, tədris prossində öyrəncilərin əvvəllər mənimsəmiş olduqları biliklərə istinad etməsi məqsəduyğun sayılmalıdır.

- İnformasiyanın mənə və məgzi əyaniləşdirildikdə, onu yadda saxlamaq daha intensiv şəkildə alır. Bu səbəbdən, xarici dillərin tədrisi zamanı real,anlaşıla bilən misal və nümunələr tapmaq və əlahiddə bilik və bacarıqlarımümmi kontekstə integrasiya etdirmək mühüm əhəmiyyət kəsb edə bilər.

Təcrübə göstərir ki, əksər dil müəllimlərinin fərdi intuisiyaya əsaslanan tədris metodları heç də həmişə uğurlu olmur. Müəllimlər tədris prosesindən qeyri-real nəticələr gözlədikdə, eləcə də, xarici dilin mənimsənilməsinə dair qeyri-dəqiq təsəvvürə malik olduqda bunun zərərini məhz tələbələr görür.

Əksər müəllimlər alman dilini daha səmərəli tədris etməyin ən əlverişli yolu kimi öyrəncilərin alman dili mühitində daha çox olmasını qeyd edirlər. Burada alman dili mühiti dedikdə bütün tədris prosesinin sırf alman dilində təşkili nəzərdə tutulur. Həmin tədris dili kimi yalnız alman dilindən istifadə olunan siniflərdə ikidilli siniflərə (xarici dillə yanaşı ana dildən də istifadə olunan siniflər) nisbətən dilöyrənciləri xarici dillə daha çox təmasda olmaqla ona daha çox yaxınlaşırlar. Lakin bəzi tədqiqatçılar, eləcə də, xarici dil müəllimləri bu fikri rədd edərək bildirirlər ki, xarici dillərin tədrisinin ilkin mərhələsində ana dilindən istifadə dilin mənimsənilmə səviyyəsinə nəinki mənfi təsir etmir, əksinə müsbət amil kimi çıxış edir. Bu fikri dəstəkləyən bir çox alimlər bildirirlər ki, xarici dillərin tədrisi zamanı ana dildən tamamilə imtina zərərli ola bilər. Onların qənaətinə görə, xarici dili ana dilindən istifadə etmədən tədris etdikdə müəyyən nəticələrin əldə olunması üçün uzun vaxt sərf olunur. Lakin, biz bu qənaətlə razı deyilik. Çünki, xarici dillərin birbaşa həmin xarici dildə tədrisi daha möhkəm dil bacarıqlarının formalaşmasına rəvac verir. Ən azı ona görə ki, ana dilinin müdaxiləsinin qarşısı alınır. Qeyd etmək lazımdır ki, xarici dildə şifahi və yazılı nitq zamanı şagird və tələbələr tərəfindən edilən səhvlərin əsasında məhz bu problem dayanır. Bu özünü, daha çox, sərbəst söz birləşmələrinin işlənməsi zamanı bürüzə verə bilər. Ona görə də müəllimlər dillərin tədrisinə

dair aparılan tədqiqatlardan xəbərdar olmalı, nəzəri və praktiki yenilikləri daim nəzərdən keçirməli, üsullarından istifadə etməməlidirlər.

Nəticədə fikirlərimizin yekunu kimi xüsusi olaraq vurğulamaq istədiyimiz məqam ondan ibarətdir ki, müasir müəllim yalnız müxtəlif dərslük və dərs vəsaitlərinin diqtə etdiyi yolla getməməli, həm də psixoloji, linqvistik, didaktik və metodik qanunauyğunluqları nəzərə almaqla müəyyən mövzular ətrafında elmi cəhətdən əsaslandırılmış yaradıcı layihələr qurmağı bacarmalıdır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Həmzəyev M.Ə. Yaş və pedaqoji psixologiyanın əsasları. Bakı: Adiloğlu, 2003, 282 s.
2. Леонтьев А.Н. Избранные психологические труды: М.: Педагогика, 1983, 288 с.
3. Лернер И.Я. Процесс обучения и его закономерности- М.: Знание, 1980, 96 с.
4. Маркова А.К. Психология труда учителя: Кн. для учителя. М.: Просвещение, 1993, 192 с.
5. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. М., 1989.
6. Соловова Е.Н. Методическая подготовка и переподготовка учителя иностранного языка: интегративно-рефлексивный подход: монография. М.,

2004.

7. Фрицко Ж.С. Проектная деятельность студентов педагогического колледжа при обучении иностранному языку как средство формирования методических умений: дис. ... канд. пед. наук. Екатеринбург, 2006.

Açar sözlər: müəllim, metodik vərdişlər, bacarıqlar, tədris prosesi

Ключевые слова: преподаватель, методические навыки, умения, процесс обучения

Key words: teacher, methodological skills, teaching process

Резюме

В рамках этой статьи рассматривается проблема развития профессионально значимой компетенции учителей. Выделяются ключевые профессионально-методические умения, требующие особого внимания, предлагаются этапы и практические приемы работы по развитию этих групп умений. Каждый структурный элемент обучающей деятельности педагога вообще и учителя в частности предполагает определенную систему профессионально- методических умений. В связи с этим профессионально- методические умения учителя могут быть разделены на шесть групп или уровней.

Summary

Within the limits of it article is considered a problem of development of professionally significant competence of teachers. The key is professional-methodical abilities demanding special attention are allocated, stages and practical working methods on development of these groups of abilities are offered. Each structural element of training activity of the teacher in general and teachers in particular assumes certain system of is professional-methodical abilities. In this connection is professional-methodical abilities of the teacher can be divided into six groups or levels.

Rayçi: fil.f.d. Gülşən Kərimova